

Vammaispalvelulain valmistelun tilanne

Vammaisneuvostopäivä

Helsinki, 14.12.2017

Jaana Huhta, STM

Vammaislainsäädännön uudistamisen tausta

- Pitkäaikainen hanke yhteensovittaa vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki; kirjaukset useassa hallitusohjelmassa
- Kokonaisuudistus, tavoitteena erityislaki; koskee yhdenvertaisesti eri vammaryhmiä; molemmat nykyiset erityislait kumotaan
- Vammaislainsäädännön uudistamistyöryhmä v. 2015 (Valas):
- YK:n vammaissopimus
- Sote- ja maakuntauudistus
- Hallitusohjelman linjaukset; tehtävien ja velvoitteiden karsinta

Lähtökohdat uudistukselle; vammaisten henkilöiden asema ja oikeudet: edellytykset

- Yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja ihmisarvoisen elämän edistäminen
 - > laajasti saavutettava ja esteetön ympäristö, toimintakyvyn ylläpitämistä edistävät yleiset sosiaali- ja terveystalvet, ml. kuntoutustalvet, yksilöllinen apu ja tuki -> **uuden vammaistalvelulain mukaiset erityistalvet**
- **Vammaiset lapset ja nuoret:** oikeus omaan kasvuympäristöön, huolenpitoon, kehitykseen ja osallistumiseen *yhdenvertaisesti vammattoman ikäryhmän kanssa*
- Tuki työssäkäyntiin
- Yleiset talvet täysimääräisesti käyttöön - sosiaalihuoltolain ensisijaisuus
- Elämänvaiheen ja ikäryhmän mukaiseen talvetarpeeseen vastaavat talvet
- Vammaistalvelujen kohderyhmä: vaativaa tai monialaista apua tai tukea **välttämättä** (ja toistuvasti) tarvitsevat vammaiset henkilöt

Vammaispalvelulain valmistelun keskeiset lähtökohdat

- **Välttämättömät erityispalvelut turvataan subjektiivisina oikeuksina** silloin, kun yleiset palvelut eivät ole sopivia ja riittäviä
- **Tarvelähtöisyys** - palvelutarpeen arvioinnin merkitys - palvelut eivät perustu diagnoosiin tai ikään
- Keskeiset palvelut:
 - itsenäisen suoriutumisen tuki = henkilökohtainen apu sekä valmennus ja tuki
 - asumisen kokonaisuus
 - liikkumisen kokonaisuus; laajempi käsite kuin kuljetuspalvelut
 - lasten ja nuorten palvelut sekä perheiden tuki; lyhytaikainen huolenpito
- Palvelujen toteuttamisessa asiakkaan kohdalla huomioon otettavat seikat; palvelun laadun kriteerit ja arviointi -> suhde kilpailutukseen
- Vammasta ja korkeasta iästä johtuvien toimintarajoitteiden rajapinta

Lain tarkoitus (ehdotuksen 1 §)

1. toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa;
2. ehkäistä ja poistaa esteitä, jotka rajoittavat vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden toteutumista;
3. edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista; sekä
4. turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

- Horisontaalisuus > otettava huomioon kaikissa lain tarjoamissa palveluissa
- Ohjaa lain toimeenpanoa sekä palveluja koskevien säännösten tulkintaa ja soveltamista myös yksittäisten päätösten tasolla

Soveltamisala - tarvelähtöisyys

- Maakunnan on järjestettävä erityislain tarkoittamia palveluja, jos henkilö tarvitsee ***pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen*** johdosta ***välttämättä ja toistuvasti*** apua tai tukea ***tavanomaisessa elämässä eikä hän saa muun lain nojalla etunsa mukaisia riittäviä ja sopivia palveluja***. Maakunnan järjestämisvastuusta säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä.
- Palvelujen tuottamisesta säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, laissa sosiaali- ja terveystalouden tuottamisesta sekä laissa asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa - > koskevat jatkossa myös yksityisiä palveluntuottajia.
 - **pois diagnoosipohjaisesta ajattelusta**
 - joissakin tilanteissa ristiriitaa jo nykyisen vammaispalvelulain soveltamisessa, vpl 2 § ei tee eroa diagnoosin perusteella, vamman laatu määrittää palvelujen saamista (ainakin taustalla?) - väliinputoajaryhmiä

Yleistä lausuntopalautteesta

- Kokonaisuudistus sekä vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhteensovittaminen tärkeää ja tarpeellista
- Uudistus vahvistaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumista
- Vammaisten lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuudet vahvistuvat
- Subjekttiivisten oikeuksien säilyminen ja tarvelähtöisyyden korostuminen tärkeää
- Ehdotus huomioi YK:n vammaissopimuksen tavoitteet ja periaatteet, kuten osallisuuden ja osallistumisen

Soveltamisala - näkökulmia lausuntopalautteesta

- + Diagnoosiperusteisuudesta luopuminen
- + Laki ei jaottele henkilöitä vamman vaikeusasteen perusteella
- + Subjekttiivisen oikeuden luonteisten palvelujen kohdentuminen **välttämättömän avun ja tuen tarpeessa oleville henkilöryhmille**
- Soveltamisalan laajeneminen tai kaventuminen
- Epävarmuus palvelujen kokonaisuuden varmistamisessa

Soveltamisalan rajaus

- Lausunnonantajista 61 prosenttia piti soveltamisalan rajausta vammasta ja korkeasta iästä johtuvien toimintakyvyn rajoitteiden erottamisesta tarpeellisena, jopa välttämättömänä, jotta ***palvelut kohdentuisivat lain tarkoituksen mukaisesti vammaisiin henkilöihin***
- Rajausta pidettiin toisaalta ongelmallisena perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ja sen arvioitiin olevan syrjivä sekä epäselvästi perusteltu
- Samalla ilmaistiin huoli ikääntyvien vammaisten henkilöiden asemasta
- Sosiaalihuoltolain toimeenpanossa puutteita

Avun ja tuen tarpeisiin vastaavat palvelut

- valmennus ja tuki *
 - henkilökohtainen apu
 - asumisen tuki ja palvelut
 - tuki esteettömään asumiseen
 - lyhytaikainen huolenpito
 - päiväaikainen toiminta
 - liikkumisen tuki ja palvelut *
- > subjektiivinen oikeus (pääosin*)

- taloudellinen tuki
- muut palvelut lain tarkoituksen toteuttamiseksi

-> määrärahasidonnaisia

79%

Kaikista
lausunnonantajista katsoi,
että lain tarkoitus kattaa
vammaispalveluille
asetetut tavoitteet

Yleistä - palvelut

- Tarkennusta tarvitaan etenkin valmennusta ja tukea sekä henkilökohtaista apua, asumisen tukea sekä liikkumista tukevia palveluja koskeviin säännöksiin
- Henkilökohtaisen avun voimavararajaus jakoi mielipiteitä
- Valmennus ja tuki hyvä ja tarpeellinen kokonaisuus, tarvitaan selkeytystä suhteessa muuhun lainsäädäntöön
- Liikkumisen tuen ja palvelujen vaihtoehtoja kannatettiin, mm. tukea auton käyttöön vaihtoehtona kuljetuspalvelulle
- Vammaisten lasten kodin ulkopuolisessa asumisen lainsäädäntöpohja jakoi mielipiteitä , kannatusta eniten sai vammaispalvelulaissa säätäminen
- Asiakasmaksut: osan nykyisin erityispalveluja saavien henkilöiden siirtyminen sosiaalihuoltolain palvelujen piiriin aiheutti kritiikkiä; toisaalta nähtiin palvelujen maksuttomuuden vinouttava vaikutus lainvalintaan

Muut vaikuttavat hankkeet

- Sote- ja maakuntauudistus
- Valinnanvapauslaki (uusi valmistelu, lausunnolla 15.12. asti)
- Itsemääräämisoikeuslainsäädäntö (työryhmä -> 28.2.2018)
- Asiakasmaksulainsäädäntö (työryhmä-> 31.12.2017)
- Kuntoutuusuudistus (komitea, ehdotukset marraskuussa, lausunnolle alkuvuodesta)
- Sosiaalihuollon työtoimintoja ja työllistymistä tukevaa toimintaa koskevan lainsäädännön uudistaminen (valmistelussa, HE 2018)
- Liikennepalvelulaki (LVM)

Vammaispalvelulakiehdotuksen tavoiteaikataulu

- Lausuntoyhteenvedo lokakuussa 2017 -> linjaukset jatkovalmistelusta, sidosryhmien kuulemiset alkuvuodesta 2018
- Hallituksen esitys eduskunnalle vuonna 2018, yhdessä uudistettavan itsemääräämisoikeuslainsäädännön kanssa -> tavoite kevätistuntokausi
- Toimeenpanon ohjaus ennakoivasti ennen lain voimaantuloa
- Uusi vammaispalveluja koskeva laki voimaan 1.1.2020, samaan aikaan sote-uudistuksen sekä muiden sisältölakien kanssa

Kiitos!

stm.fi @STM_Uutiset

jaana.huhta@stm.fi